

Tři kroky dopředu, dva zpět

(Fotografie Libuše Jarcovjákové 1992 – 2012)

Tereza Lukavská

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ústav reklamní fotografie a grafiky
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Tereza LUKAVSKÁ
Osobní číslo: K08314
Studijní program: B 8206 Výtvarná umění
Studijní obor: Multimedia a design – Reklamní fotografie

Téma práce:

- 1. Teoretická část:**
Tři kroky dopředu, dva zpět (Fotografie Libuše Jarcovjákové 1992 – 2012)
- 2. Praktická část:**
 - a) katalog výrobků nebo služeb: Ordinérní pokoje**
 - b) volný výstavní soubor: OCD**

Zásady pro vypracování:

1. Teoretická část:

rozsah práce: minimálně 25 stran textu + předepsané přílohy.

Součástí obhajoby práce i hodnocení je přednáška na téma teoretické části Bakalářské práce v rozsahu max. 15 min. včetně obrazové prezentace. Přednáškou se nerozumí přečtení obsahu práce.

2. Praktická část:

a) katalog výrobků nebo služeb: celkem 12 – 15 fotografií – formát 24x30 jako maketa s grafickou úpravou + 7 – 10 zdrojových fotografií ve formátu 30x40cm (nebo odvozený formát) adjustovaných ve formě výstavních zvětšenin a instalovaných. Publikace bude obsahovat krátký informativní text. Text musí projít jazykovou korekturou.

b) volný výstavní soubor: ucelený, koncipovaný soubor fotografií (explikace + písemná obhajoba), min. 10 ks fotografií v archivní kvalitě, výstavní formát (min. 50x60 cm), libovolná technika, adjustováno + písemná obhajoba cca 2 str. textu.

Současně budou všechny části praktické i teoretické práce odevzdány v digitální podobě na 2ks CD v daném rozlišení v předepsané kvalitě.

Dále na samostatném nosiči CD-ROM odevzdejte v minimálním počtu 10 kusů obrazovou dokumentaci praktické části závěrečné práce pro využití v publikacích FMK. Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 dpi, 250 mm delší strana. Formáty pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga a texty v křivkách. V samostatném textovém souboru uveďte jméno a příjmení, login do Portálu UTB, obor (ateliér), typ práce, přesný název práce v češtině i v angličtině, rok obhajoby, osobní mail, osobní web, telefon. Přiložte svou osobní fotografii v tiskovém rozlišení.

Rozsah bakalářské práce: viz Zásady pro vypracování
Rozsah příloh: viz Zásady pro vypracování
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/umělecké dílo

Seznam odborné literatury:

doporučené zdroje:

veškerá dostupná odborná literatura a webové stránky vztahující se k tématu po konzultaci s vedoucím práce.

Vedoucí teoretické části: **MgA. Lucie Mlynářová**

Vedoucí praktické části: **Mgr. Lucia Fišerová**
Ústav reklamní fotografie a grafiky

Datum zadání bakalářské práce: **15. února 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **18. května 2012**

Ve Zlíně dne 1. března 2012

doc. MgA. Jana Janíková, ArtD.

dekanka

doc. MgA. Jaroslav Prokop

ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně15. 3. 2012.....

Tereza Lukavská

Jméno, příjmení, podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

Abstrakt

LUKAVSKÁ, Tereza: Tři kroky dopředu, dva zpět (Fotografie Libuše Jarcovjákové 1992 – 2012)

Cílem této bakalářské práce je zmapování posledních dvaceti let tvorby (1992 – 2012) fotografky Libuše Jarcovjákové.

Klíčová slova: fotografie, Libuše Jarcovjáková, dokumentární fotografie

Abstract

LUKAVSKÁ, Tereza: Three Steps Forward, Two Steps Back (Photography of Libuše Jarcovjáková 1992 – 2012)

The aim of this bachelor thesis is to map the last twenty years of work (1992 – 2012) by the photographer Libuše Jarcovjáková.

Key words: photography, Libuše Jarcovjáková, documentary photography

Děkuji MgA. Lucii Mlynářové za vedení práce, její ochotu, trpělivost a rady; MgA. Libuši Jarcovjákové za její vstřícnost a ochotu, s níž mi vycházela vstříc při psaní této práce a v neposlední řadě děkuji za podporu rodině a přátelům.

Prohlašuji,

- že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a zdroje, které jsem použila
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do Portálu UTB jsou totožné.

Ve Zlíně dne 18. 5. 2012

Tereza Lukavská

OBSAH

1. ÚVOD	11
2. ŽIVOT LIBUŠE JARCOVJÁKOVÉ	12
3. 90. LÉTA, ZMĚNA DOBY	20
3.1. Návrat domů	20
3.2. Animals, people, monuments	23
4. ZÁTIŠÍ	25
4.1. Cesty mými pokoji	25
4.2. Sny dětského pokoje	27
5. SOMEWHERE ELSE	29
5.1. Sever (Dánsko, Švédsko)	29
5.2. Jih (Madrid, Řím, Pula)	32
5.3. Západ (Londýn, Paříž)	35
5.4. Tokio III, San Francisco, New York	37
5.5. Thailand	41
5.6. New York II	42
5.7. Istanbul	45
5.8. Berlin II	47
5.9. Lisabon	48
6. LEVOČA, ROMSKÁ OSADA	51
7. DENÍKOVÝ ZÁZNAM	54
6.1. Mobilelife I	54
6.2. Mobilelife II	57
6.3. PCP / Hospitalizace	60
6.4. Mother	63
8. ANAMNÉISIS / ROZPOMÍNÁNÍ	65
9. ZÁVĚR	68
ŽIVOTOPIS	69
VYBRANÉ SAMOSTATNÉ A SKUPINOVÉ VÝSTAVY	70
PRAMENY A ZDROJE	71

Fotografování pro mne znamená určitý způsob dotýkání se – je to pohlazení. Můj pohled je vřelý, nikoli chladný. Neanalyzuji, co se děje – to jen krása a zranitelnost mých přátel mne inspirují k fotografování.

Nan Goldin

1. ÚVOD

Stejně tak jako Nan Goldin v citátu uvádí, tak i Libuše Jarcovjáková se ve svém životě s fotoaparátem rozhodla spíše dotýkat či hladit a zachycovat svůj život na políčka negativů; nemanipluje, nearanžuje, neanalyzuje, pouze zaznamenává to co je jí blízké a co ji inspiruje.

S Libuší jsem se seznámila už před více než deseti lety, kdy jsem ji poznala jako svou profesorku na Střední průmyslové škole grafické. Libuše byla nadšená a plně odevzdaná studentům, kteří o studium fotografie měli zájem. Až po několika letech jsem se po nespočetném vyprávění útržků z jejího života setkala s autorčinou tvorbou, avšak bohužel jen v omezeném množství. Vzhledem k tomu, že Libuše, jak jsem jí mohla poznat za sedm let mého studia na Grafické, je opravdu neuvěřitelná osobnost, můj zájem blíže se seznámit s její tvorbou rostl a posléze podnítil nápad k sepsání této práce.

Zjištění, že Jitka Horázná, absolventa ITF, se ve své magisterské práci věnovala jejímu životu a dřívější fotografické tvorbě, mne přirozeně dovedlo k myšlence, zaměřit se na Libuščinu tvorbu posledních dvaceti let. Výběr není náhodný. Nejen, že mám za cíl zmapovat její téměř nepublikovanou tvorbu (většina publikovaných věcí, vyjma Mobilelife I, malé ukázky z cest a zátiší, spadá do předrevoluční doby), ale zároveň se vztahuje k jejímu dvacátému výročí pedagogického působení na grafické škole (Vyšší odborná škola grafická a střední průmyslová škola grafická v Praze, Hellichova ul.). Rok 1992 je v neposlední řadě i mezníkem v jejím životě, neboť se definitivně přistěhovala zpět z Berlína do Prahy, ve které dodnes trvale žije. Pozornost ve své práci chci věnovat především jednotlivým souborům, které budu řadit ne jen chronologicky, ale ráda bych uvedla důvody, jež autorku přivedly k jejich vytvoření a prostřednictvím toho nastínila i její život v posledních dvou desetiletích.

Názvem teoretické práce Tři kroky dopředu, dva zpět, jež jsem převzala ze stejnojmenné výstavy, kterou Libuše Jarcovjáková měla v roce 2008 v galerii 5. patro, se snažím vystihnout její život nebo spíše její životní peripetie; ať už jde o její žití za bývalého režimu, komplikovaný vztah s otcem, její cestu s fotografií – hlavně několikaletou anabázi s přijímacím řízením na FAMU a následným studiem, či v neposlední řadě její boj s nemocí zvanou bipolární porucha neboli maniodeprese.

2. ŽIVOT LIBUŠE JARCOVJÁKOVÉ

5. května roku 1952 se akademické malířce Marii Jančové a akademickému malíři, asistentovi na VŠUP (mimo jiné i u Emila Filly) Vladimíru Jarcovjákovu narodila prvorozená dcera Libuše Jarcovjáková. Dětství v akademickém prostředí bylo odlišné než v jiných rodinách, kontakt s lidmi z výtvarného prostředí jako byli sestry Válový, Olga Čechová, Kafkovi, Milan Grygar, Václav Chochola, Miloň Novotný, Ester Krumbachová a jiní; či prohlížení si knihy od Josefa Mánesa místo dětských pohádek, návštěvy různých výstav a sbírek ovlivnilo její budoucí život, zejména vizuální vnímání. Vzhledem k pocitu, že by se v konkurenčním prostředí nemohla rozvíjet a konfliktnímu vztahu s otcem si malířství za svůj obor nevybírá.

Fotografii objevuje prostřednictvím fotografických kroužků, ale impulsem k definitivnímu výběru fotografie, jako oboru pro její celý život, byla výstava 7+7 ve Špálově galerii v Praze v roce 1967, kde si Libuše vzpomíná především na Miroslava Jodase a Jiřího Severu.

Mezi lety 1967 – 1971 studuje Střední průmyslovou školu grafickou – obor Užitá fotografie, kde není příliš šťastná a nenachází pochopení, především v prvních dvou letech kdy výuka byla vedena učitelem fotografie Götzem a víc než co jiného připomínala výuku na učilišti a to ke všemu s dost nefunkční technikou. Změna přichází až ve třetím ročníku s nástupem učitelky Heleny Pospíšilové-Wilsonové, která do školy vnesla jiného ducha a měla individuální přístup ke každému studentovi. Tato změna Libuši sice dala novou chuť do fotografování, ale i přes to díky okolnostem měla pocit, že fotografie není to nejdůležitější, co chce dělat. Rozhodla se že nebude se svými spolužáky Pavlem Márou, Helenou Márovou, Jiřím Pekárkem, Janem Čížkem a dalšími pokračovat na FAMU, ale dělat přijímačky na filmovou vědu do Olomouce. Přijímací zkoušky sice udělala, ale na základě komplexního hodnocení (eufemismus pro kádrový posudek) nebyla přijata; touto událostí se spouští její boj s komunistickým režimem na poli přijímacích řízení na vysoké školy.

Po úspěšném složení maturity Libuše zjišťuje, že se musí nějak živit a tak raději než do nějaké laboratoře nastupuje do hlubotiskové tiskárny na Smíchově jako tiskárenská dělnice. Začal jiný život; ranní, odpolední, noční směny a kolotoč v košířských a smíchovských hospodách. V tiskárně setrvala necelý rok a na jeho konci, překvapivě za velice krátkou dobu nafotografovala první významný soubor nazvaný Noční směna (obr. 1 a 2). Anna Fárová k němu napsala: „Vzni-

kl pozoruhodný soubor fotografií bez jakéhokoli pózování, nahrávání, předstírání a aranžování, který mohl udělat pouze člověk, který dokonale splynul s tiskárenským prostředím a jeho lidmi jako dělník, který vlastně nikým nebyl považován za fotografa.“¹

Nastoupila do fotografického oddělení Českého svazu tělesné výchovy jako fotografa, i přes to, že zde měla jako jediná odborné vzdělání, tak za rok působení v této práci se k fotografování nedostala. Během toho roku absolvovala své první přijímací zkoušky na FAMU. Nejen, že dopis byl zamítavý, ale figurovalo v něm doporučení od děkana, aby v příštích letech prokázala kladný vztah k socialistické republice, a na jeho základě může znovu zažádat o podání přihlášky ke studiu. Tento impuls jí podnítil k návratu do tiskárny, kde doufala, že s posudkem dělnice zkoušky složí a bude přijatá; přijímačky úspěšně vykoná, avšak kvůli svému kádrovému posudku není přijatá. A tak v roce 1976 podstupuje třetí přijímací řízení na FAMU, bohužel však se stejným výsledkem. Tentokrát se do toho vložil Libuščin otec, který prostřednictvím stížnosti na Ministerstvu školství dokázal FAMU (kolegium rektora) přimět k přehodnocení. A tak je Libuše po letech konečně přijatá.

Avšak ani vytoužené studium jí nepřesvědčuje, zjišťuje, že je o tolik starší než její spolužáci a tak práce nosí na poslední chvíli a studium si nedokáže pořádně užít; žije svůj vlastní život, mimo jiné i ve smíchovských hospodách, v prostředí, které jí tak fascinuje. Jak autorka sama říká: „*Ze školy jsem toho vytěžila opravdu málo.*“²

V roce 1977 se prvně setkává s cikánskou komunitou na jejich plese, kam přichází fotografovat dokument. Zájem účastníků plesu byl obrovský a vznikla řada pózovaných fotografií na přání, prostřednictvím kterých navazuje kontakty a dostává se do romských rodin. Téhož roku vznikl první soubor nazvaný Svět cikánských dětí (obr. 3 a 4), který vystavuje v kulturním domě Modrý pavilon v Praze. Fárová k němu poznamenává: „*Tak jak samozřejmě pronikla Libuše Jarcovjáková do dělnického prostředí tiskárny, i tady se okamžitě přátelsky vřadila do rodinného prostředí cikánů, kteří ji přijímají mezi sebe bez zábran a bez obav. Oba momenty jsou pro dokumentárně-reportážní fotografii velmi důležité: nevzbuzovat strach svých modelů a nerušit jejich normální životní běh. Jedině tak může vznikat svědectví a fotografické oko i paměť mohou*

1 FÁROVÁ, Anna. *Dvě tváře. Vydání první. Praha: Torst, 2009. 1160 s. ISBN 978-80-7215-369-5. Libuše Jarcovjáková. Cizinci?, s.511*

2 z rozhovoru s Libuší Jarcovjákovou, ze dne 7. 4. 2012

nerušeně zachytit autentický život a vyjevit to, co člověk mimo daný okruh nemůže uvidět.“³

Rok poté se prvně vdává, ale jak už je pro Libuši typické, není to standardní manželství; jak ho ona sama nazývá, je to tzv. externí manželství.

V roce 1979 se vydává na svou první cestu do Japonska, kde navazuje velice důležitý vztah se svým budoucím mecenášem a kamarádem Katsujuki Yoshidem.

V té době se Libuše intenzivně přátelí s Annou Fárovou, která po podepsání Charty 77 musela opustit FAMU. Jejich vztah učitele se žákem Libuši velice prospívá a navíc jí Fárová umožní se zúčastnit výstavy v Činoherním klubu v rámci cyklu výstav 9&9, navazující na úspěšné výstavy z cyklu 9. Zde Libuše vystavuje soubor s názvem Úlety (obr. 5 a 6), který zachycuje gesta a výjevy z jejích magických hospod. O rok později, v roce 1981 je pozvána k účasti na společné a velice významné výstavě v bývalém klášteře v Plasech, pořádanou A. Fárovou, kde mimo jiné se vernisáže zúčastnil i Henri Cartier-Bresson. Tentokrát autorka vystavuje Úlety a Noční směnu.

Další komunitou, do které se opět dostává absolutní náhodou, jsou Vietnamci. Libuše v této komunitě vietnamských dělníků působila jako učitelka Českého jazyka a prostřednictvím toho se jí otevřelo pole působnosti pro vytvoření dalšího souboru (obr. 7 a 8), který je neoddělitelně spjatý s jejím životem.

Prostřednictvím přátel se dostává do T-clubu, kde po nějaké době jí je umožněno také fotografovat (obr. 9 a 10). Libuščin život v těchto dnech vypadal následovně: ráno učení ve vietnamské komunitě, v noci fotografování v T-clubu a v době volna fotografování v romských rodinách. V mezidobí v roce 1982 promuje na FAMU.

1. 3. 1985, se po dvouleté anabázi ohledně vyřizování papírů, podruhé, ale tentokrát fingovaně provdává do Západního Berlína; v prosinci téhož roku se tam natrvalo přestěhuje. Život v Berlíně není úplně snadný, ocitá se v cizí zemi, bez velké znalosti jazyka a bez kontaktů, neboť během těch dvou let co trvalo vyřizování papírů pro vycestování, je ztratila. Na živobytí si vydělává různými pomocnými pracemi jako uklízečka apod., po nějaké době má štěstí a dostává svůj vlastní byt.

V roce 1986 se vrací zpět do japonského Tokia, kde jí mecenáš a kamarád Katsu Yoshida seznamuje s módními návrháři a designéry, z Libuše se stává úspěšná fotografka a to především

3 FÁROVÁ, Anna. *Dvě tváře. Vydání první. Praha: Torst, 2009. 1160 s. ISBN 978-80-7215-369-5. Libuše Jarcovjáková. Cizinci?, s.511*

v oblasti módy (obr. 11 a 12). Poté, kdy se vízum již nedalo prodloužit, se vrací zpět do Berlína. Tam nastupuje jako pokojská a ve svém volném čase pokračuje ve fotografování subjektivního deníku z berlínského prostředí (obr. 13 a 14).

Po delší době v Berlíně přeci jenom objeví kvalifikovanou práci, působí jako fotografka spolupracující s Max Planckovým Institutem. Zažívá pád berlínské zdi v říjnu roku 1989, ale zároveň se stačí dostat i zpět do Prahy a je přítomná sametové revoluci. Od roku 1992 se natrvalo stěhuje do Prahy (do té doby pendlovala mezi Prahou a Berlínem, kde stále spolupracovala s M. P. Institutem) a vrací se na grafickou školu, tentokrát na post učitelky fotografie.

Od roku 1994 se stává vedoucím oddělení fotografie, navazuje různé přátelské vztahy s partnerskými školami po celé Evropě a tím umožňuje studentům výměnné pobyty; v roce 1995 vyhrává společně se studenty soutěž na kalendář pro firmu Sinar. V totálním nasazení pro své zaměstnání, tedy pro školu a své studenty, se Libuši kolem roku 2000 objevují první vážné zdravotní komplikace, zatím především na té fyzické stránce, ale o pár let na to se přidávají i velké duševní problémy; v roce 2008 odchází ze svého vedoucího postu, do plného invalidního důchodu, ale na škole dodnes působí jako externí pedagog. Pod jejím vedením mimo jiné dokončili studium fotografování jako Adam Holý, Ondřej Pýcha, Alžběta Jungrová, Milan Jaroš, Jan Zátorský a spoustu dalších.

Z cyklu Noční Směna, 1972 (obr. 1 a 2)

Z cyklu Svět cikánských dětí, 1977 (obr. 3 a 4)

Z cyklu Úlety, 1980 (obr. 5 a 6)

Z cyklu Vietnamci, 1981 –1984 (obr. 7 a 8)

Z cyklu T-club, 1983 – 1986 (obr. 9 a 10)

Ukázka prací L. J. ze soudobého japonského časopisu, 1986 (obr. 11 a 12)

Z cyklu Berlín I, 1985 – 1990 (obr. 13 a 14)

3. 90. LÉTA, ZMĚNA DOBY

Na konci osmdesátých let se Libuše zúčastnila z bezprostřední blízkosti obou revolucí, jak té v Německu, tak u nás v bývalém Československu, ale touhu fotografovat nenalezla. Někoho by to mohlo překvapit, že tak významnou změnu fotograf nemá potřebu zachytit, ale autorka a její úhel záběru je jiný. Jak už výše popsala Anna Fárová, proces nebyl naplněn, neboli Libuše nebyla zcela součástí a naopak ona událost či děj zas nebyl neoddělitelně spjat s jejím životem, aby se mohla stát tím tichým a neviditelným pozorovatelem, který může dlouhodobě zkoumat. Libuše vzpomíná: „*Já jsem prožila strašně silný moment v srpnu šedesát osm, když jsem věděla, že skončil život. Prostě jsem věděla, že nic z toho, co mám naplánováno, nebude platit. A teď najednou jsem věděla, že všechno je možné.*“⁴

Začátek devadesátých let byla podivuhodná doba, ve které se vše měnilo. Ve vzduchu byl sice cítit nový svěží vzduch, ale stále ještě s oděrem komunistického režimu. Na ulicích, domech, v parcích bylo možno vidět pozůstatky socialismu, který zde byl budován přes více než čtyřicet let a nemohl jen tak zmizet lusknutím prstu. Ideální doba pro Libuši Jarcovjákovou a její pomalé, nenásilné zkoumání a zachycování změn.

3.1. NÁVRAT DOMŮ

Libuše se navrácí zpátky domů, i když ještě dva roky potrvá, než to bude natrvalo, ale pocit domova, který jí chyběl, je velmi silný. O to více autorka pociťuje změny, změny, které přichází rychle; vše se systematicky mění a neutuchající pnutí dokumentární fotografky musí být naplněno. Sama říká: „*Velmi často přemýšlím o čase a o tom jak se věci mění, jak se mění celá atmosféra něčeho a potom už se to nedá zrekonstruovat.*“⁵

Autorka cítí dobu a čas, proto vyráží pravidelně do ulic, aby zaznamenala pomíjivost, tzv. Prahu mizející. Zachytit vzpomínky; pomoci paměti nezapomenout, na to co se běžně zapomíná. Vzhledem ke svému odstupu, který měla díky pětiletému pobytu v Berlíně, autorka vidí, to co asi v té době jiní nevnímají. Všimá si zcela absurdních věcí a situací.

4 z rozhovoru s Libuší Jarcovjákovou, ze dne 7. 4. 2012

5 z rozhovoru s Libuší Jarcovjákovou, ze dne 7. 4. 2012

Soubor na člověka, který v té době nežil, či byl natolik malý, aby dobu mohl nějak vnímat či si na ni vzpomínat, může soubor působit jako ze sedmdesátých let. Zvláště vypadající výkladní skříně (obr. 15), do kterých byl často znemožněn pohled díky nějaké barvě či papíru, jako kdyby skrývaly tajemství, které nesmí nikdo vidět. Obchody (obr. 16), které zavřeli teprve včera, ale vypadají, jako opuštěné už řadu let. Boty (obr. 17), které leží uprostřed ulice, ale působí tak, jako byste si je někdo vyzul doma před postelí, když jdete spát. Sochy (obr. 18), které mají překryté hlavy, aby nepřipomínaly dobu minulou, ale samy ještě nebyly odstraněny. Proděravělé značky (obr. 19), které víc než co jiného připomínají spíše rok 1968 a okupaci. To vše autorka viděla a zachytila na políčka svých negativů, aby jí mohl dát čas za pravdu a ukázat to ve světle dnešních dnů, co za absurdity zde bylo možno nalézt.

I když Libuše díky svému osobnímu vztahu, který prožívala nadmíru silně, revoluci a vše co následovalo v jejím závěsu, pro ni nebylo v ten moment až tak důležité, tak stejně cítila, že je to vše obrovská příležitost, změna a impuls k něčemu novému. Vytvoření souboru byl pro ni určitým způsobem rozloučení se.

Z cyklu Návrat domů, 1990 – 1992 (obr. 15 – 19)

3.2. ANIMALS, PEOPLE, MONUMENTS

Touha po čtvercovém formátu a nástup na grafickou školu Libuši podněcují k nákupu fotoaparátu Yashica, jak vzpomíná: „*Chtěla jsem, aby studenti fotili na čtverec. Říkala jsem si, že po nich nemůžu chtít něco, co vůbec nedělám.*“⁶ Nebyla to už dokumentární touha autora, ale interní pocity, subjektivní pohled na svět. Systematické vyražení do ulic, autorka sama nazývá fotografickým tripem: chození, dívání se a fotografování.

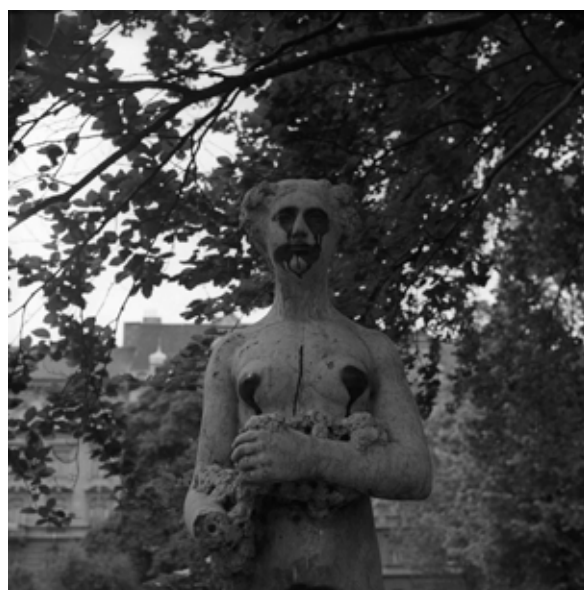
Při komponování se Libuše zajímá o tvar, světlo, vizualitu a skrytý význam věcí. Ponořila se hlouběji, tentokrát jde o výtvarný projekt. Čekání na světlo a hledání nejvhodnější doby pro fotografování, aby socha hrála v siluetě; vracení se na místo a znovu fotografování stejného záběru, vyčkávání na vhodný okamžik.

I když snímky jsou černobílé, působí „barevněji“ a optimističtěji. Těmito fotografiemi Libuše předestírá své budoucí soubory, především mobilelife. Nadčasovostí a bez určení místa, jsou fotografie zase blízké souborům z cest. Rukopis autorky se vykrystalizoval a je rozpoznatelný do dnes.

Tentokrát se autorka zaměřuje především na zvířata, lidi a sochy; jak sama píše ve svém statementu: „*Fotit to, co potkám. Potkat to, co hledám. Hledat to, co potkávám ve snu.*“⁷ Na snímcích jsou zbloudilá zvířata, působící jako z pohádkových snů (obr. 20 a 21); lidé, kteří jsou zahalení tajemstvím, a není podstatou věci, kdo se schovává za odrazem či siluetou (obr. 22 a 23) a v neposlední řadě sochy, které v tomto příběhu hrají roli vyprávěče (obr. 24 a 25).

6 z rozhovoru s Libuší Jarcovjákovou, ze dne 7. 4. 2012

7 z artist statementu L. J. k souboru Animals, people, monuments

Z cyklu Animals, people, monuments, 1993 – 1994 (obr. 20 – 25)

4. ZÁTIŠÍ

Oba soubory v této kapitole jsou spjaté s Libuščiným působením na grafické škole. Jak jsem již předestřela v předchozí kapitole, tak si autorka ráda zkouší věci, které zadává svým studentům ve škole. Takže zadání zátiší je i pro ni další výzvou.

A tak se setkává se starým, velkoformátovým fotoaparátem značky Linhof, který zachraňuje před odesláním do šrotu. Odkupuje ho od školy a odváží do svého ateliéru na Náměstí Jiřího z Poděbrad v Praze, kde zároveň i žije.

Pojďme se podívat blíže do kouzelných zákoutí pokojů i do dětských snů, kam nás autorka pozívá...

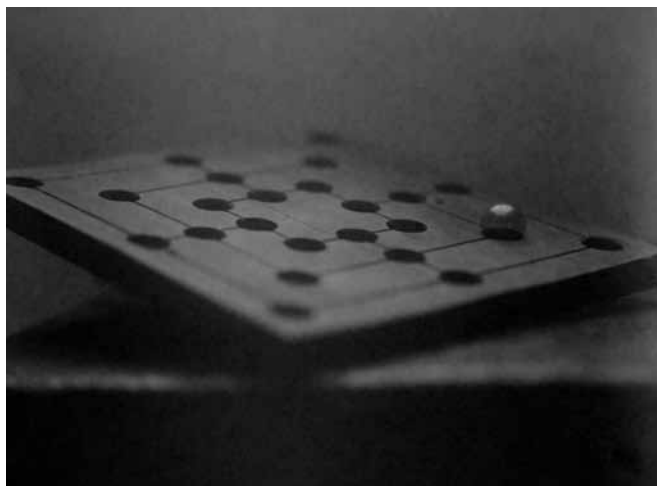
4.1. CESTY MÝMI POKOJI

Ocitáme se v roce 1993 v ateliéru na Jiřího z Poděbrad, v příbytku kde Libuše Jarcovjáková po svém návratu z Berlína žije. Prostor s krásným světlem, procházejícím skrze střešní okna s mléčnými skly, které proplová měkce, jako by padalo přes nějaký difusor.

Fotografka se staví za svůj neforemný fotoaparát a experimentuje. Vzhledem k velkým rozměrům kazet, které vlastní, do nich místo negativů vkládá papír pro pozitivní proces. Papír jménem Dokument má nejenom úžasnou strukturu, ale velmi dobře umožňuje tzv. kontaktní kopie neboli převedení negativu na pozitiv. Expozice jednoho snímku trvá přibližně kolem tří minut, které autorce umožňují začít si hrát neboli hýbat předměty, které fotografuje. Předměty nalézá, dědí či dostává; sbírka se rozrůstá a žádá si své použití. Postup se uzavírá v komoře, která leží hned vedle ateliéru a autorce tak umožňuje uzavřít krásný tvůrčí proces.

Škola Libuši zatím nevyčerpává, dává jí prostor a tak plná energie, komponuje, exponuje, vyvolává a vše znovu a znovu než dosáhne kýženého záběru. Proces ji velmi baví, tak se mu intenzivně věnuje necelý rok, než se téma vyčerpá.

Předměty Libuši inspirují k příběhům a tak vznikají fotografie s poetickými názvy Nakloněná rovina (obr. 26), Muž z Rokycan (obr. 27), Rozhovor s koněm (obr. 28), Klaun (obr. 29), Armáda (obr. 30) a mnoho dalších.

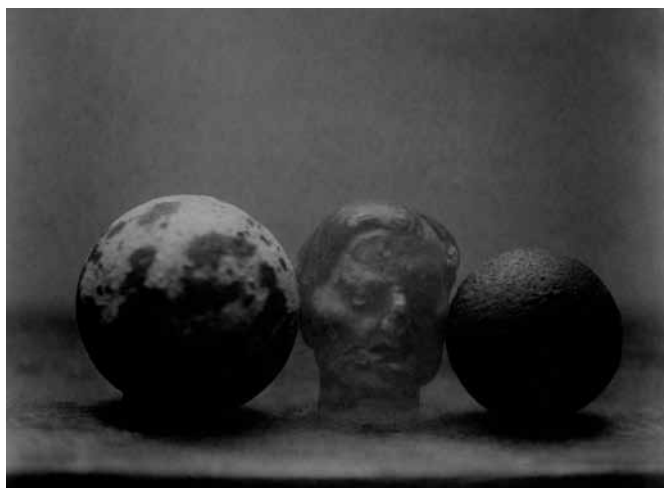
Nakloněná rovina, z cyklu Cesty
mými pokoji, 1993 – 1994 (obr. 26)

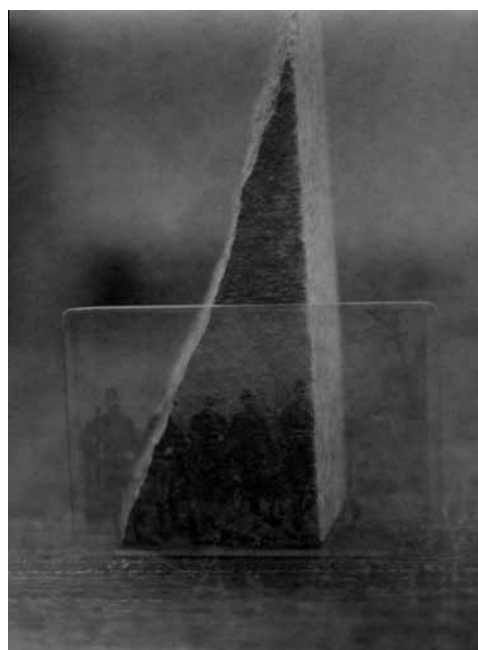
Muž z Rokycan, z cyklu Cesty
mými pokoji, 1993 – 1994 (obr. 27)

Rozhovor s koněm, z cyklu Cesty
mými pokoji, 1993 – 1994 (obr. 28)

Klaun, z cyklu Cesty
mými pokoji, 1993 – 1994 (obr. 29)

Armáda, z cyklu Cesty
mými pokoji, 1993 – 1994 (obr. 30)

4.2. SNY DĚTSKÉHO POKOJE

Jsou letní prázdniny roku 1994 a Libuše nás zve do opuštěného domu své přítelkyně. Do Příbrami odjíždí odpočívat po vyčerpávajícím školním roce, ve kterém převzala vedení ateliéru a také po náročném workshopu (Summer photographic school Baltimor – Praha), kde působila a následující tři roky bude působit, jako lektorka fotografie.

Dům už je léta neobydlený, ale vše je ponecháno v původním stavu z padesátých a šedesátých let. Libušku zavanou vzpomínky v podobě plných skříní hraček z jejího dětství. Vzpomíná: *„Hračky, který já jsem si dobře pamatovala a který já jsem neměla. Měli je mí spolužáci, ale já jsem je neměla. Najednou si vybavíš tenhle plastový kočárek a tady tu panenku a uvědomíš si, jak to bylo strašně důležité. Že bych to bývala taky chtěla mít, tuhle panenku a tenhle kočárek.“*⁸

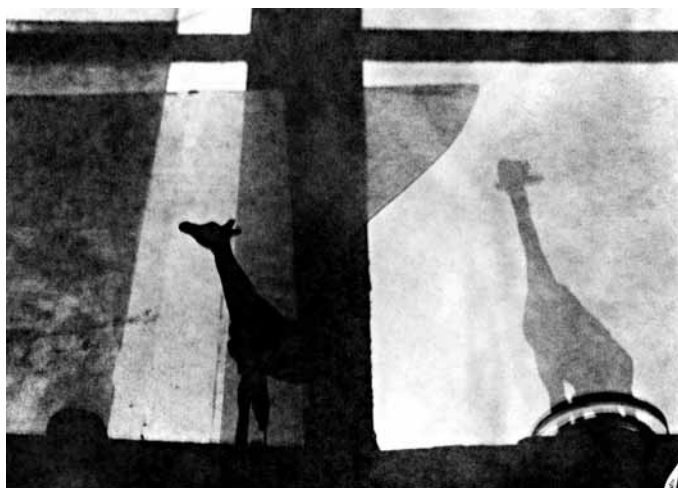
Tento fascinující objev ji zpátky přivádí do dětských let a na nápad pokračovat ve fotografování zátíší. Zjišťuje, že vytvoří nový soubor, se jménem Sny dětského pokoje, který bude určitou terapií a reakcí na přeintelektualizované dětství. A tak si na podivuhodně pokroucené půdě zařizuje provizorní ateliér a v suterénu domu si vytváří improvizovanou komoru na vyvolávání.

Do práce se pouští s daleko méně těžkopádným fotoaparátem jménem Arca. Postup je velice podobný, jen zkušenosti už má větší a tím pádem je i proces o něco jednodušší, ale přidává i dvoj a více expozice, takže obraz obohacuje ještě o tajemnější a magičtější příběhy. V příbězích si vytváří nové vzpomínky na dětství, méně intelektuální a více hravé. Vznikají snímky s názvy: Maminka čeká miminko (obr. 31), zobrazující břichatou panenku, které roste z bříška ovečka; Moje zvířátka (obr. 32), žirafy, hrající si v úžasné stínohře; Přišli jenom dva (obr. 33), sloni, zvláště se vznášející nad sebou; Paní od sousedů (obr. 34), zobrazující velice surrealisticky vyhlížející panenku, které Libuše pořídila bujaré poprsí.

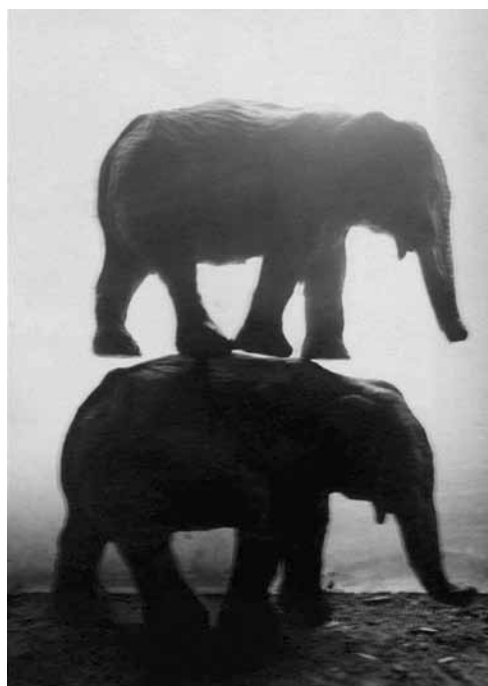
Cykly Sny dětského pokoje a Cesty mými pokoji autorka na dlouhou dobu končí svou plánovanou výtvarnou činností, ne, že by přestala tvořit, ale už není při škole tolik času. Administrativy a povinností ve škole přibývá a k tomu se přidává ještě druhé zaměstnání, na postu komerční fotografky pro časopisy Cosmopolitan a Chvilka pro tebe, kterou musí vzít, když po roce 1995 kupuje vlastní byt, který díky tomu dokáže splatit.

Maminka čeká miminko, z cyklu *Sny dětského pokoje*, 1994 (obr. 31)

Moje zvířátka, z cyklu *Sny dětského pokoje*, 1994 (obr. 32)

Přišli jenom dva, z cyklu *Sny dětského pokoje*, 1994 (obr. 33)

Paní od sousedů, z cyklu *Sny dětského pokoje*, 1994 (obr. 34)

5. SOMEWHERE ELSE

Celý svět se skládá z míst.

Jan Balabán

Celý svět se skládá z míst, které Libuši lákají k prozkoumání. Snad je to dobrodružství, či touha zažít něco nového. Jak ona říká: „*Cesta je cíl.*“⁹ Nevyhledává informace, typické památky; ráda nechává místa působit, jde tam, kam ji nohy nesou, a když dojdou síly, vypomůžou dopravní prostředky. Konstatuje: „*Je to čiré neřaděné koukání se.*“¹⁰

Nezajímá se o konkrétní lidi, spíše sleduje jejich stopy a otisky; znaky budov, míst a měst.

Sedět v kavárně, pít kávu a jen tak pozorovat okolí, to je to co Libuši nejvíce baví. Ráda splývá s místem či městem, ve kterém se právě nachází. Jak už bylo vícekrát zmíněno, ráda se stává tím tichým a defenzivním fotografem, který snímá svět kolem nás ze zálohy a nemá touhu být v první linii. Fotografuje z autobusů, dopravních prostředků, kaváren; často i jen věci položené na jejím stolku. Nejde o místo a čas, jde o pocit, který z toho autorka má.

Cestuje nejraději sama, bez zbytečných omezení a zátěží, bez plánů a jakéhokoliv svázání. Je nezávislá.

Vyhýbá se ruchu turistů, hlavním trasám. Splývá s místem a časem...

5.1. SEVER (DÁNSKO, ŠVEDSKO)

V polovině devadesátých let se Libuše se svými studenty z grafické školy poprvé vydává do Dánska, do oblasti Jutského poloostrova. Výměnný pobyt mezi školami se pak ještě dvakrát opakuje. I když výměny probíhají pouze s lidovými školami umění a úroveň prací na obou stranách není rovnocenná, tak si každý něco odváží. Esenci místa, nová přátelství a v neposlední řadě poznání něčeho nového.

Libuše do rukou bere Yashicu, její tak oblíbený čtvercový fotoaparát a do kazety zakládá černobílý prošlý film. Struktura takového materiálu jí umožňuje zachycovat snímky o něco surovější než je realita. Dánsko a obecně severní země na nás působí svou sterilitou, kterou se autorka

9 z artist statementu L. J. k souboru Somewhere else

10 z rozhovoru s Libuší Jarcovjákovou, ze dne 10. 5. 2012

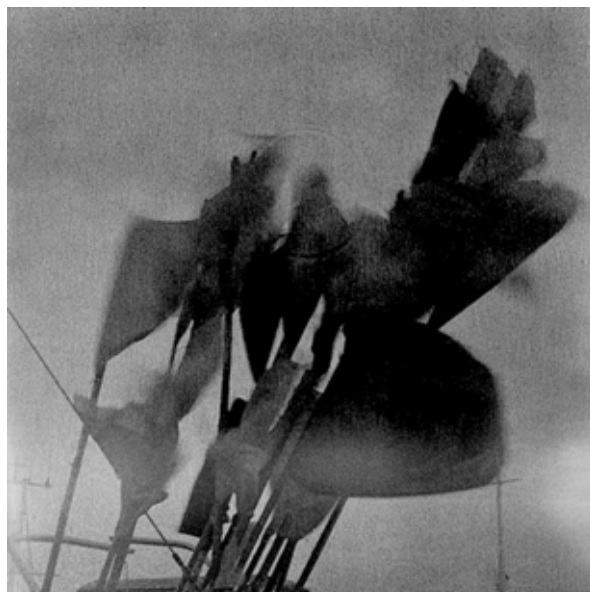
snaží rozbít svým syrovým podáním, alespoň co se formy týče.

Náměty však zůstávají poetické a lehké, zkrátka ty, kterých si Libuše všímá po celý život. V Dánsku je to především nekonečně se vlnící moře, písčité pláže lemující pobřeží a lidé, kteří na jejich fotografiích působí jako divné tvary (obr. 35 a 36).

Do Švédska se autorka se studenty vydává až na počátku nového tisíciletí. Se švédskou školou vybudovala Libuše tak silný vztah, že se výměnné pobyty dodnes konají každý rok, přičemž vznikají dvě výstavy; jedna pořádaná pražskou školou a druhá v Halmstadu. Na projektech ji vždy nejvíce baví jiná filosofická rovina, se kterou nevědomky studenti z rozdílných zemí pracují.

Autorka používá panoramatického fotoaparátu značky Hasselblad a fotí na barevný negativ. Forma se mění, ale fascinace mořem a okolní krajinou zůstává (obr. 37 a 38).

Sever je pro Libuši synonymem pohodové země, relaxace, čistého vzduchu, správných lidí a férových vztahů, zemí co fungují, ale zároveň i sterility, naprosté průhlednosti bez špetky tajemství. Ráda ho jezdí navštěvovat kvůli načerpání nových síl, ale život by si tam představit nedovedla; chyběl by jí jižanský chaos a plášť tajemna.

Dánsko, z cyklu Sever, 1994 – 2008 (obr. 35 a 36)

Švédsko, z cyklu Sever, 1994 – 2008 (obr. 37 a 38)

5.2. JIH (MADRID, ŘÍM, PULA)

Jih znamená pro Libuši prázdniny, odpočinek od každodenních činností. Mimo jiné pro ni symbolizuje teplo a tak trochu chaos. Opět se nechává fascinovat tím velkým a nekonečným mořem, ale je ráda, když cesta na jih je o něco více než jen koupání se a opalování.

O prvním výletu do Itálie, ve které byla ještě jako studentka grafické, hovoří jako o úžasném poznávacím zájezdu, kde se především zaměřila na památky. Byla to její vůbec první zahraniční cesta.

Do Itálie se neustále vrací, vnímá jí, jako něco co má opravdu ráda. Opakovaně se tam vrací i se svými studenty, ale tentokrát nás zve do roku 2007 do slunného Říma. Autorka snímá na její PDA, mobil, se kterým nafotografovala celý cyklus Mobilelife I. Na fotografiích jsou patrné technické nedokonalosti způsobené přístrojem, které však dokreslují zajímavou atmosféru Říma a Itálie vůbec. Libuše se zaměřuje na čirý ruch ulice, ale i klidná místa parků a kostelů. A samozřejmě, nesmí chybět ani fotografie jejího zátiší na stolku v kavárně (obr. 39 – 42).

Madrid, kam se Libuše častokrát vrací, jsou také prázdniny, ale propojené s přátelstvím, které navázala s učiteli z místní vyšší školy, kam dlouhá léta jezdila se studenty, také na výměnné pobyty.

Fotografie z Madridu připomínají soubor *Animals, people, monuments*. Autorka se opět věnuje sochám (obr. 43 a 44), lidem jako zástupnému prvku určité lidské stopy, zde si všímá především gest (obr. 45 a 46). Nebojí se ani kombinovat černobílé a barevné snímky. Také zvláštnostem (obr. 47) a *geniu loci* (obr. 48) věnuje svou pozornost.

Pula je posední zastávkou v tomto cyklu. Město, které navštívila se svými dvěma studenty Petrem Krejčím a Lukášem Kujbertem, je prostřednictvím chorvatského fotografického svazu pozvalo na workshop. Ten byl pod vedením úžasného profesora umění ze Záhřebu, který je provedl po zcela neznámých a turistům nedostupných místech Istrijského poloostrova. Zde Libuše vytváří černobílé čtvercové snímky, mimo jiné věnované moři (obr. 49 a 50).

Řím, z cyklu Jih, 2007 (obr. 39 – 42)

Madrid, z cyklu Jih, 1998 –2008 (obr. 43 a 44)

Madrid, z cyklu Jih, 1998 –2008 (obr. 45 a 46)

Madrid, z cyklu Jih, 1998 –2008 (obr. 47 a 48)

Pula, z cyklu Jih, 2000 (obr. 49 a 50)

5.3. ZÁPAD (LONDÝN, PAŘÍŽ)

Záměr cesty na západ je odlišný. Libuše necestuje za prázdninami či relaxací, ale za kulturou. Přítel, duchovní bratr a mecenáš Katsujuki Yoshida jí zve opakovaně do Vídně, Londýna a Paříže. Jsou to obchodně-kulinářské cesty, kde navštěvují galerie, muzea, knihkupectví, kina a divadla. Západ je zkrátka všudypřítomná kultura, které se nedá vyhnout.

S Katsujukim se autorka setkala prvně v Tokiu v roce 1979, na své pouti po Japonsku. Designer a majitel rodinného podniku na výrobu batohů, později vlastník módní firmy, Libuši u sebe ubytovává a nabízí jí možnost konzultace. Tu fotografa přijímá a snímky mu ukazuje. Katsu je jimi nadšený. Od tohoto momentu ji bere pod svá ochranná křídla a podporuje ji jako mecenáš. Dnes už se bohužel nevidají tak často, do Japonska přišla krize a zasáhla i rodinný podnik Yoshidů.

Zde nevzniká mnoho fotografií, i proto jsou zde zahrnuty pouze města Paříž a Londýn. Britskou metropoli autorka představuje z pohledu malého člověka ve velké zemi, snímky jsou komponované z podhledu a vytvářejí kulisy (obr. 51 a 52). Příž Libuše představuje jako pulsující město plné lidí (obr. 53 – 55).

Londýn, z cyklu Západ, 1994 –2008 (obr. 51 a 52)

Paříž, z cyklu Západ, 1994 –2008 (obr. 53 – 55)

5.4. TOKIO III, SAN FRANCISCO, NEW YORK

Rok 1998 má fotografa spjatý s jedním velkým neuvěřitelným foto tripem, který trval dva a půl měsíce. Tokio, San Francisco a zase Tokio. V Tokiu Libuše pobývá tři týdny, v San Franciscu s výlety do New Yorku měsíc a cestu opět končí v Tokiu, kde tráví zbylé tři neděle. Tuto neuvěřitelnou cestu, autorka mohla podniknout jen díky svému mecenáši Katsuovi.

Do Tokia se Libuše vrací po více jak deseti letech, velké změny se v zemi neudály, jen v ovzduší je cítit přicházející krize. Zlatá doba osmdesátých let je pryč. Fotografa opět bydlí u rodiny Yoshidů, kde má své vlastní křídlo domu, takže není nikým a ničím rušena. Každý den tak vyráží do ulic, kde pozoruje lidi a jejich obydlí (obr. 56 – 58) a různá zákoutí města (obr. 59). Fotografuje jak na černobílý materiál, tak i na barvu. I formáty fotoaparátů střídá, jednou je to Contax, perfektní kinofilmový fotoaparát a podruhé Hasselblad s rozměry filmu 6x6 cm. Na čtvercový formát vytváří podivné barevné diptychy. Fotografie exponuje vždy ze stejného místa v krátkém časovém sledu, rozdíl je však v expozici, která umožní barevný posun snímků (obr. 60 a 61).

San Francisco, kam Libuše přijíždí z japonského Tokia, je pohodové město, kde stále žije duch Beat generation. Baví ji pozorovat změny, které se mezi kontinenty nacházejí, všim je fascinovaná. Bydlí zde v bytě na Telegraf Hill, na kopci nad městem a posléze i v hotelu v čínské čtvrti. Opět nikým a ničím nerušená každý den vyráží do ulic, chodí, pozoruje a fotografuje. Fotografuje na černobílý film, který posléze v hotelu vyvolává, aby mohla alespoň z negativů spatřit, co zachytila.

Z New Yorku, kam jede pouze na pár dnů, je nejvíce oslněná. Sama podotýká: „*New York mě úplně zalknul*.“¹¹ Bydlí v hotelu, ale průběh je stejný, být od rána do večera na ulici a fotografovat. Intenzivně pocítuje inspiraci, přírodou, multikulturalismem, úžasným světlem, pocitem volnosti, ale zároveň i náročností podmínek pro život. Je to nikdy nekončící zážitek. Pocítuje, že se do NY musí vrátit a třeba i na delší dobu.

Fotografie z NY a SF jsou plné frankovské poetiky¹² Autorka sice nevyhledávala místa, na nichž fotograf působil, ale zasáhla jí stejná energie jako R. Franka při práci na knize *Američané*. Její pocity s tím spojené nazývá magickým realismem, jak autorka popisuje: „*To že v konkrét-*

11 z rozhovoru s Libuší Jarcovjákovou, ze dne 10. 5. 2012

12 Robert Frank, americký a nejoblíbenější fotograf L. J.

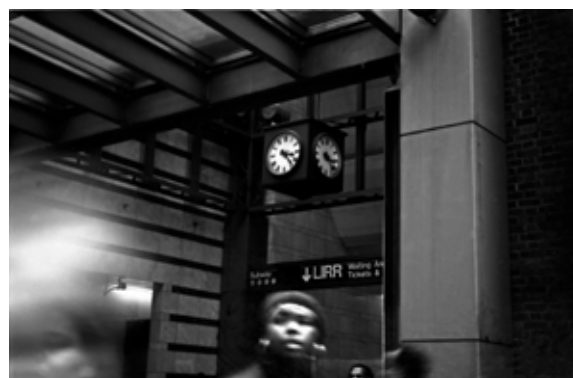
ní vteřině je zakleto prostě něco mnohem víc, než že tam zrovna stojí nějaký pomník nebo cokoliv. “¹³ Snímá intuitivně a nepřemýšlí, zda budou fotografie úplně ostré či nikoliv, nezajímá ji ani technická dokonalost. Je vtažena do svých pocitů a tak tvoří. Vznikají fotografie z ulice, skrze skla, z dopravních prostředků. Každá je zahalená tajemství a má svůj příběh (obr. 62 – 67). Z výletu přes dva kontinenty si Libuše přiváží kolem padesáti filmů. Fotografie posléze představuje v galerii Mladé Fronty, spolu se zátišími od Ivany Fixlové.

Z cyklu Tokio III, 1998 (obr. 56 – 59)

Z cyklu Tokio III, 1998 (obr. 60 a 61)

Z cyklu SF a NY, 1998 (obr. 62 – 67)

5.5 THAILAND

Libuše hledá očistění a znovu nastartování po ročním boji se zánětem mozkových blan. Vydává se do Thajska, kde tráví více než tři týdny a téměř polovinu z toho pobývá v buddhistickém klášteře Suan Mokkh. Než však do kláštera přijíždí, cestuje přes Bangkok na jih Thajska až k malajským hranicím a jedenácté rovnoběžce.

Snímky opět působí bezčasově. Lidé ani popis míst není důležitý, jde jen o pocit, který na ní mělo exotické Thajsko. Fotografuje na barvu i na černobílý materiál, používá Contax a Yashicu. Tentokrát je to více o barvě, žlutá a modra dominují (obr. 68 – 71).

Kláster Suan Mokkh, kam se Libuše vydává, aby se očistila a podstoupila tzv. retreat, vyhledává na internetu díky svému tehdejšímu zájmu o buddhismus. Jejím cílem bylo nalézt klášter, kde se provozuje meditace Vipassana¹⁴

Pobyt v klášteře znamená především meditaci. Kamenná lůžka na spaní, dřevěný váleček místo polštáře, moskytiéra, lahvička na vodu, bosé nohy, prostý oděv a mlčení, tak to je výčet základních charakteristik pro zdejší žití.

Každý den se vstává ve čtyři hodiny ráno a spát se chodí ve dvaadvacet hodin. Den je plný meditací, které jsou prostoupeny občasnými přestávkami. Jako jídlo se podává úžasná vegetariánská strava a to dvakrát denně vždy v osm hodin ráno a pak ve třináct hodin; potřeba jíst Vás však každým dnem opouští, takže jíte menší a menší porce. Všichni účastníci mají své úkoly,

14 „Vipassana znamená vidět věci takové, jaké ve skutečnosti jsou. Je jednou z nejstarších meditačních technik Indie. Před více než 2500 lety ji znovu objevil Gotama Buddha a začal ji vyučovat jako univerzální prostředek k léčbě univerzálního trápení, jako umění žít.

Tato nesektářská technika usiluje o naprosté odstranění mentálních nečistot a o následné nejvyšší štěstí plného osvobození. Jejím účelem je úplné vyléčení; ne pouhé léčení nemocí, ale zásadní vyléčení lidského utrpení.

Vipassana je cesta transformace sebe samého prostřednictvím sebepozorování. Zaměřuje se na hlubinné propojení mezi myslí a tělem, které můžeme přímo zažívat pomocí ukázněné pozornosti zkoncentrované na fyzické pocity. Ty utvářejí život těla a jsou zároveň v neustálém propojení s myslí a podmiňují její život. Tato cesta ke společným kořenům mysli a těla, založená na pozorování a sebe-prozkoumávání, rozpouští mentální nečistoty a vede k vyrovnané mysli plné lásky a soucitu.

Výjasní se zákonitosti, kterými se řídí naše myšlenky, pocity, úsudky a vjemy. Přímým prožitkem porozumíme tomu, jak rosteme nebo naopak upadáme, jak utrpení vytváříme nebo se od něj osvobozujeme. V našem životě začne nabývat na významu uvědomělá pozornost, pravdivost k sobě samému, sebeovládání a klid.“

Meditace Vipassana. [online]. (Cit. dne 2012-05-15). Dostupné z :< <http://www.dhamma.org/cs/vipassana.shtml>>.

Libuše se stará o bazénky na vodu.

Meditace mají úžasný očistný účinek, především pro Vaši hlavu. Libuše v klášteře pobývá deset dní z jedenácti; jedenáctý, kdy slib mlčení se ruší, odchází, protože nemá zájem o sdělování si zážitků. Odjíždí do malého vesnického hotýlku, kde jakýkoliv ruch ji přivádí k šílenství. Po očištění má pocit totálního zpomalení a každý impuls vyvolává zdání bolesti. Na fotografování už nezbývá kapacita, ale v ten moment to není důležité.

5.6. NEW YORK II

Píše se rok 2008, období po úspěšné výstavě v galerii Langhans a před těžkým atakem deprese. Po deseti letech se vrací do New Yorku, tentokrát už bez finanční podpory od kamaráda Katsujukiho. Pobývá zde čtrnáct dní a znovu nabývá přesvědčení, že by chtěla zůstat déle. Alespoň tři měsíce, kdyby chodila a dívala se.

Vyráží do ulic a fotografuje Hasselbladem na barevný negativ. Pro fotografa je tento aparát poměrně velkým a hlučným přístrojem, ale paradoxně ne pro obyvatele města New York. Fotografka se díky tomu zaměřuje především na lidi a dostává se k nim blíž. Fotografuje je na ulicích, ale i v budovách, snímá lidi čekající i hledící na nějakou událost, která je divákovy fotografie upřena. Přestávají být tvary, či pouhými stopami, ale stávají se z nich konkrétní osoby, které si zaslouží svou pozornost (obr. 72 – 77).

I když to na fotografiích není patrné, její myšlenky jsou zastřené. Libuše se už z cesty neraduje, je jí těžko, nástup deprese se blíží.

Z cyklu Thailand, 2001 (obr. 68 – 71)

Z cyklu New York II, 2008 (obr. 72 – 77)

5.7. ISTANBUL

Do Istanbulu Libuši přivádí workshop vedený Nikosem Economopoulosem, členem agentury Magnum Photos. Bývalý novinář, který fotografii nikdy nestudoval, avšak začal fotografovat vše kolem sebe, především Balkán, na jehož území žije.

Je to první cesta od doby kdy se její duševní zdraví stabilizovalo. Má chuť navrátit se k dokumentu a zároveň prozkoumat Istanbul. A tak na internetu objevuje workshop a vyrazí vstříc dalšímu dobrodružství.

Opustila post vedoucí katedry fotografie a tím se zbavila těžkého břemene, které jí v posledních letech sužovalo. Má pocit, že ji začíná start druhé kariéry, neví však, co jí ještě čeká.¹⁵

Workshop je pro ni novinkou, alespoň z pohledu toho, že na něm vždy působila jako mentor a ne jako žák. Ale Libuši to vůbec nepřekáží, i když je ze všech nejstarší. Naopak, těší ji, že po dlouhých letech, opět může s někým konzultovat svou práci.

Libuše si půjčuje digitální zrcadlovku Canon 5D mark II, se kterým v Istanbulu fotografuje. S fotoaparátem se jí dobře pracuje a tak si ho krátce na to kupuje.

I způsob práce na workshopu jí vyhovoval, každý den se fotilo v zadané lokalitě, posléze se fotky vybíraly a večer o nich hovořilo. Libuše si nezvykle pro dokument vybrala barvu, její mentor a klasický dokumentarista se jejímu pohledu zprvu bránil, ale ke konci spolu s autorkou vybrali soubor a fotografie nazval autentickými (obr. 78 – 82).

15 Opět se musím vrátit k názvu Tři kroky dopředu, dva zpět – Libuše se relativně uzdravuje z těžké psychické nemoci, má pocit lehkosti a volnosti, který nabývá z předání povinností v zaměstnání někomu jinému. Nenadálá událost – masivní příhoda mozková, kterou utrpí její maminka, vše změní. Libuše se rozhodne pro domácí péči a na dlouhé měsíce se ocitá v domácí izolaci.

Z cyklu Istanbul, 2009 (obr. 78 – 82)

5.8. BERLÍN II

Když je vyzvána k účasti na fotofestivalu Moravská Třebová, kde plánuje vystavit své fotografie z Berlína z osmdesátých let, rozhodne se doplnit cyklus o nové, aktuální fotografie. A tak vyrazí na cestu. Sebou si Libuše bere digitální zrcadlovku Canon, ale nakonec si raději volí pohotový a méně nápadný iPhone. Brouzdá se místy, kde žila, kam chodila; zkoumá, co se změnilo. Překvapivým zjištěním je, že nachází častokrát stejná místa, která se po dvaceti letech téměř nezměnila.

Nafotografuje kolem čtyř tisíc záběrů, ze kterých pro výstavu vybírá deset až patnáct fotografií, kterými obohacuje její berlínský deník z let 1985 – 1989. Výsledné fotografie sice jsou rámované do čtverce a jsou barevné (obr. 84 – 89), ale v mnohém se podobají těm starým, černobílým. K novým fotografiím z Berlína roku 2011 se v rámci výstavy *Ber, ber, Berlín* s podtitulem *fotografie z let 1985 – 1989 a 2011* vyjadřuje Tereza Holanová následovně: „*A Berlín dnes? Na fotografiích jej provází uplakaně ponurá příchut', kterou doplňují opuštěné zdi zanedbaného moderního světa. Z fotek číší více svobody, kterou reprezentují čmáranice na domech a nezámek ve tváři náhodných Berličanů. Jakoby onu svobodu ale provázela i hlasitější samota. Jedna z mnoha tváří Berlína. Ta, s níž se autorka setkala.*“¹⁶

A vyjádření Libuše Jarcovjákové na otázku, jak vnímá své putování Berlínem po dvaceti letech, kterou ji položila Tereza Holanová při rozhoru: „*Vydala jsem se po svých vlastních stopách. Hodně jsem se pohybovala ve čtvrti Kreuzberg, v místech kde jsem kdysi bydlela. Některé ulice jsou téměř identické, čas jakoby se zastavil, obešel je a zanechal je tak, jak vypadaly před dvaceti lety, snad jen omšelejší. O kousek dál je to najednou úplně jiné město. Moje ulice bývala plná vetešnictví a levných frců, dnes jsou místo nich starožitníci a trendy kavárny. To jsou změny, které nelze přehlédnout. Především jsem se, ale změnila já sama a celá moje situace. Jak jsem už říkala na začátku, Berlín byl pro mě tvrdou zkouškou, snad proto ho mám ve vzpomínkách uložený jako zimní a noční krajinu. Zed', byla všude okolo – ta fyzická, betonová a pak i*

16 HOLANOVÁ, Tereza. *Poetika zákoutí, které se nesnažily smát do objektivu*. [online]. c2011-04-22 (Cit. dne 2012-05-16). Dostupné z :< <http://fotofestivalmt.cz/poetika-zakouti-ktere-se-nesnazily-smat-do-objektivu/>>.

zed', kterou jsem nosila sama v sobě. Tohle všechno je pryč, zed' padla, Západ se postupně scelil s Východem (víceméně). I já jsem se výrazně změnila. A krom toho – fotografuji barevně. Už tento fakt dost výrazně mění atmosféru fotografií.“¹⁷

5.9. LISABON

Do Lisabonu se Libuše vydává na sedm dní, je to její první návštěva ve vysněném městě, které na ní působí svou magičností. Má z něho stejně intenzivní pocit jako například z New Yorku. Chtěla by v něm pobýt delší dobu, aby mohla odhalit všechny jeho vrstvy. Vysvětluje: „*Dostat se trošku pod tu omítku, neznamená nutně kontaktovat lidi, neznamená nutně fotit téma, ale znamená to, co z toho města cítím tu nepřístupnost, zalézt za tu fasádu, takhle nějak se to dá vyjádřit.*“¹⁸ Žádala o stipendium či grant na umožnění pobytu, ale bohužel se nezdařilo, možná to měla na dosah, ale možná ne; bohužel nemohla osobně dorazit.

Výlet je i určitým oddechnutím od péče o její matku, které jinak věnuje téměř dvacet čtyři hodin denně.

Lisabon a vlastně celé Portugalsko už jako by nepatřilo do Evropy, je otočen k Africe a Atlantskému oceánu. Libuše je inspirována Fadem¹⁹, ovlivněna romány z prostředí Lisabonu a v neposlední řadě Wimem Wendersem a jeho Lisabonským příběhem. Oproti jiným výletům a cestám měla svou představu o městě a jeho atmosféře, která se při jeho návštěvě vyplnila. Opět a znovu kouzelné světlo, otevřené moře, které vybíhá do dálky a vybízí k překročení pomyslných hranic.

Autorka bere svůj iPhone a vydává se na procházku křivolakými uličkami městské čtvrti Alfama, či prostornými bulváry v oblasti zvané Baixa a v noci je lákána ulicemi v části zvané Bairro Alto. Zachycuje stopy lidí, především jejich siluet. Snímky na nás dýchají svým teplem barev, je to zkrátka kouzelný svět, který láká zas a znovu (obr. 90 – 95).

17 HOLANOVÁ, Tereza. *Jarcovjáková: Nejraději fotím stopy lidí, prázdná hřiště a nalezená zátiší* [online]. c2011-06-02 (Cit. dne 2012-05-16). Dostupné z :< <http://fotofestivalmt.cz/jarcovjakova-nejradeji-fotim-stoppy-lidi-prazdna-hriste-a-nalezena-zatisi/>>.

18 z rozhovoru s Libuší Jarcovjákovou, ze dne 10. 5. 2012

19 charakteristická portugalská hudba

Z cyklu Berlin II, 2011 (obr. 84 – 89)

Z cyklu Lisabon, 2011 (obr. 90 – 95)

6. LEVOČA, ROMSKÁ OSADA

Souborem autorka navazuje na svá školní léta na FAMU, kdy se věnovala fotografování romské komunity. „*Jarcovjaková vlastně nezačala fotografovat život této minority programově, nýbrž dostala se k tomuto tématu zcela spontánně, nebránila se mu.*“²⁰ poznamenává ve své práci Vít Šimánek. Libuše se s cikány setkává poprvé na jejich plese v roce 1977, skrze kontakty získané na plese vstupuje do cikánských rodin na pražském Smíchově a Žižkově. V té době jezdí s romskými dětmi na jejich tábory, kde také fotografuje. A prostřednictvím toho se později dostává i na Slovensko.

Zvědavost a touha opětovně fotografovat dokument, Libuši v roce 2000 přivádějí znovu do romské osady, nedaleko města Levoča. Vypravuje se tam po necelých dvaceti letech s plánem jít vesnici obhlédnout ještě za brzkého rána, kdy budou všichni spát.

Když do vesnice vchází, všichni už jsou na nohou. Za těch necelých dvacet let se to tu hodně změnilo, je zde patrná vysoká nezaměstnanost a chudoba. Budovy postavené k provizorním účelům, zde stojí stále, avšak jejich stav je tragický.

Libuše s sebou přináší štosy starých fotografií, ty však v pár minutách mizí. Všichni jí vítají velmi srdečně, až to působí tak, jakoby vesnici opustila teprve před pár týdny. Pobývá u rodiny paní Kokyové, u které bydlela už dříve. Bydlení v rodině a včlenění je fajn, ale zároveň i hrozně vyčerpávající. Libuše je empatický a senzitivní člověk, takže příběhy cikánů, žijících na hranici bída, si bere přespříliš osobně.

Autorka má sen, do osady jezdit po celý rok každý měsíc a poznávat jak se tam vše odvíjí. Vzhledem k působení na Grafické, která jí zabírá spoustu času a k velké finanční zátěži v podobě stovek nazvětšovaných fotografií, Libuše po třetí návštěvě svůj sen musí opustit. Pokoušela se i o několik grantů, ale ty ji bohužel byly vždy zamítnuty. Fotografka stále doufá, že se bude moci vrátit a svou práci dokonat.

Fotografování je obtížné, vždy když do vesnice přijede, musí dva tři dny trpělivě čekat než opadne zájem o její osobu a fotoaparát. Pak teprve může začít dokumentovat přirozený běh. Zprvu fotografuje na kinofilmový Contax, při třetí návštěvě bere do ruky Hasselblad. Vznika-

20 ŠIMÁNEK, Vít. *Romové v České fotografii od šedesátých let 20. století do současnosti: Diplomová práce*. Opava: Slezská univerzita, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Institut tvůrčí fotografie, 2003. 106 l. Vedoucí diplomové práce Prof. PhDr. Vladimír Birgus

jí tak pečlivě komponované portréty především dětí a starších lidí. Ty pak posléze kombinuje s obdélníkovými fotografiemi interiéru z cikánských obydlí, které už nějakou dobu systematicky zachycuje (obr. 96 – 101).

Z cyklu Levoča, romská osada, 2000 (obr. 96 – 101)

7. DENÍKOVÝ ZÁZNAM

Deníkové záznamy jsou autorce velmi blízké, vystihují totiž její podstatu fotografovat věci, místa a lidi, kteří se vážou s jejím životem. Dalo by se říci, že i dokumentární soubory z osmdesátých let jako T-club či Vietnamci jsou určitým deníkem či záznamem, z toho jak a s kým v té době žila. O něco blíže jsou její subjektivní soubory z Tokia a Berlína, kde trávila čas sama a do fotografií vkládala své pocity a nálady.

V této kapitole však chci poukázat na nejnaternější a často velmi osobní soubory, které přestávají být záznamem nějaké situace, ale stávají se osobní výpovědí autorky. Rys těchto souborů je podobný; nemají za cíl prezentovat se divákovi, ale jsou určitou autoterapií, či aktem zaznamenání něčeho, co je jí blízké a co nechce ztratit – zapomenout.

7.1. MOBILELIFE I

Koupí výkonného PDA začíná Libuščin jeden a půlletý fototrip. Technické nedokonalosti, které mobil vytváří při snímání, jsou více než výhodou. Libuše objevuje fialové nebe, dokonalé bílé fleky, způsobené tzv. přepáleninami. Zkrátka kreativní a hlavně pohotový způsob vyjádření se. Jak píše: „*Vždycky jsem si představovala, že mám místo očí foťák. Mrk, mrk a ulice, čurající pes, bílá čára na obloze, podivné gesto toho pána naproti – všechno je zapsáno, zaznamenáno. Foťák místo očí nemám, ale v kapse nosím telefon.*“²¹

Začíná systematicky fotografovat, vše a všude. Každodenní cesty do práce, měnící se světlo za jejími okny, běžné výjevy z jejího života, ale i zvláštní náhody dějící se na ulici. Zkrátka vše, co jí padne do oka. Od února 2005 do srpna 2006 vzniká 8484 snímků.

Pro autorku tento proces znamená neuvěřitelné odpoutání od běžného života a možnost přemýšlet pouze o fotografování, vnímat svět kolem sebe. Potřeba zaznamenávat a nenechat zapomenout. V té době fotografování mobilním telefonem nebylo běžné a tak se svým PDA nepozorována dostává blíže; blíže lidem, situacím, zvířatům, dějům. Fotografka v té době hodně cestuje, tak i Mobilelife je hodně pestrý. Vídeň, Řím, Madrid, Halmstad, Paříž, Amsterdam, Bratislava, Karlovy Vary, Příbram, Praha, Brno, Florencie, Goetteburg, Laxvick, Firenze a Be-

čov nad Teplou.

Vytvářet soubor úmyslem nebylo, ale i přesto, jeho samovolné vznikání na sebe nenechalo dlouho čekat.

Srpen roku 2006 znamená konec každodennímu fotografování. Libuše vzpomíná: „*Ta pani mi říká, já mám ale jenom bohužel pytlík, nebude Vám to vadit? Ne vůbec, odpovídám. A doma už jen tahám telefon ze žloutků.*“²²

Na souboru tím pádem už nelze nic měnit, trip skončil, teď už jenom soubor čeká na zpracování.

Fotografie si bere do svých rukou Markéta Bendová, fotografka, absolventka ITF a v neposlední řadě bývalá studentka Libuše Jarcovjákové. Vytváří z nich film, nebo můžeme říkat slideshow s moc příjemnou hudbou. Autorka fotografií do procesu nevstupuje, nechá Markétě volné pole působnosti. Ta vytváří skoro dvacet minutové video, které tvoří téměř pět set fotografií. Ten kdo Libuši nezná a ani její fotografie z cyklu Mobilelife I, bude spokojený. Avšak ti, co ji znají, budou ochuzeni o její poetické záběry z cest do práce, stále se opakující místa v proměnách času, o skvělé autoportréty; zkrátka o pocit, že je to autorčin intimní deník, nejen záznam z cest.

Další možností jak prezentovat tuto záplavu fotografií, je možnost vystavit je do mozaiky (obr. 102). V této skvěle fungující struktuře, si každý přijde na své. Fotografie lze vnímat jak jednotlivě, tak i jako prolínající se puzzle.

Avšak ani mozaika nemusí být konečným řešením; tento deníkový záznam roka a půl života bude vždy vybízet k novému a jinému uchopení.

Z cyklu Mobilelife I, 2005 – 2006 (obr. 102)

7.2. MOBILELIFE II

Po zhlédnutí reportáže z Číny, kterou Milan Jaroš nafotografoval s programem Hipstamatic na mobilní telefon iPhone 4, Libuše zjišťuje, že to je ten správný telefon, kterým by se zase dalo fotografovat. A tak si v lednu roku 2011 pořizuje iPhone 4, do kterého instaluje program Hipstamatic.

Program volí ze dvou důvodů, čtvercový formát a posun barevnosti. Bez použití programu telefonem nefotografuje, fotografie jí přijdou až příliš dokonalé. V Hipstamaticu si nastavuje jeden filtr, který používá a nemění ho; bere to jako hotový fakt, který ji vyhovuje. Jediné co Libuši občas překáží, je rámeček, ale ten se dá odstranit v počítači a tak není důvod hledat či přemýšlet o jiném programu.

Opět je fascinována možností všude a vše fotografovat. Tématem a potřebou se dívat a zachycovat navazuje na Mobilelife I, ale forma se posouvá, je jiná.

Jiný je i přístup k nafotografovanému materiálu, neskládá ho, ale rovnou selektuje a publikuje. Bezprostředním vystavováním fotografií na Facebooku, do souboru vnáší úplně nový rozměr. Rozměr okamžité reakce diváků. Na FB prezentuje především v době, kdy je připoutaná doma, kvůli své nemocné mamince. Cítí se jako v totální izolaci a okamžitým zprostředkováním svých fotografií se dostává do komunikace s ostatními uživateli.

Momentálně sice registruje totální přesycení trhu fotografiemi z mobilů a potažmo z tak módní záležitosti jako je Hipstamatic, ale fotografovat svůj mobilní deník nepřestává, i když s nižší intenzitou. Ví, že to dělá především pro udržení si svých vzpomínek.

Když se jí ptám, jestli s nafotografovaným materiálem má něco v plánu, neví, věří, že čas to ukáže.

Na fotografiích (obr. 103 – 108) opět nacházíme útržky z míst, kde Libuše opakovaně tráví svůj čas, témata a oko zkušené fotografky zůstává stejné, jediné co vymizelo, jsou autoportréty a Libuščin pocit zachytit samu sebe jako důkaz existence. I když její autoportréty jsou opravdu skvělé, mám pocit, že pro Libuši je to dobře, nehledá sebe a deprese ji.

Z cyklu Mobilelife II, 2011 – 2012 (obr. 103 –108)

7.3. PCP / HOSPITALIZACE

„Přišla deprese tak silná jako už dlouho ne. To trvá čtrnáct dní. Jsem pod silnými prášky, takže se klepu, točí se mi hlava, což je chvíli nepříjemné, ale delší dobu nesnesitelné. O mém élan vital svědčí, že bych nejradyji stále ležel a civěl do stropu: vstanu-li a obléknu se, je tím vyčerpán můj příděl energie pro zbývající den. Oholit se je námaha. Obědvat je námaha. Šaty jsou těžké a tlačí mne k zemi. Občas si nejsem jist svým krokem a musím se soustředit, kam vlastně klásti nohu. Při trošku prudším pohybu lehká závrať. Nepřeháním ani trošku – bohužel.“²³

Libuše trpí určitými depresemi od mládí, ve svých dvaceti pěti letech na radu rodičů navštívila psychiatra, výsledkem byla léčba antidepressivy. Ta vyvolala těžkou mánii, naštěstí jen jednu jedinou za celý život. Ale i přesto už jednou pro vždy je klasifikovaná jako ta s mániodepresí neboli bipolární poruchou.

Byla období, kdy jí bylo hrozně, ale dokázala se s tím sama poprat. To však přestává býti pravdou po jejím pětáctyřicátém roce. Přibývají fyzické problémy jako je ztráta imunity, zánět mozkových blan a mnoho dalšího. S tím ruku v ruce jdou i psychické problémy.

Od roku 2000 se ve vlnách vracejí silné ataky deprese, přičemž tři jsou opravdu nesnesitelné. Už to sama nezvládá, vyhledává pomoc psychiatrů. Avšak i skrze to dále pracuje, intenzivně a vytrvale.

Je rok 2008, 17. července, Libuše už není schopná vstát z postele, přišla deprese, atak tak silný, že s ním nelze bojovat. *„Máš kohoutek, ke kterému jednoho dne přijdeš a otočíš a teče bláto, a pak zase jednoho dne přijdeš a otočíš kohoutek a teče čistá voda. A co je mezi tím na to nemáš normální náhled, vše co děláš je špatně, co jsi udělala je špatně, nemáš sílu cokoliv měnit.“²⁴* říká Libuše o depresi.

Zjišťuje, že do školy už se vrátit nemůže a tak za sebe hledá náhradu, když ji najde, ví, že první krok k léčbě již vykonala. Odstranila svůj stresor v podobě velké zátěže, kterou před sebou valila jako ohromný balvan. Druhým krokem je čas, který je k léčbě zapotřebí a třetím

23 KOPECKÝ, Miloš. z *Dopisu Vladimíru Vodičkovi, řediteli Divadla na Zábradlí, ze dne 14. dubna 1973* (otištěno v časopise Reflex – KOVÁŘ, Pavel. Přemety, lásky a nenávisti. *Reflex*, 2011, roč. 22, č. 52, s. 32)

24 z rozhovoru s Libuší Jarcovjákovou, ze dne 11. 3. 2012

krokem je poučení o znovu návratu.

Začátkem října nastupuje šedesáti denní léčbu v PCP neboli Psychiatrickém centru Praha v pražských Bohnicích. Zde bydlí na samostatném pokoji, což je pro ni příjemné, má ráda samotu a později ji to poskytne prostor pro fotografování. Podstupuje zde mnoho různých terapií, které ale nemají valného účinku. Fotografie a ani psaní pro ni nejsou možné, nedokáže se totiž soustředit a tak jediným způsobem vyjádření se stává kresba (obr. 109 – 111).

Později, v PCP se dostává do spánkové laboratoře, kde po připojení na přístroj, dráty vedou všude kolem ní, má touhu se vidět, touhu se vyfotit.

Vzhledem k tomu, že nedisponuje žádným jednoduchým fotoaparátem či mobilem, půjčuje si malý digitální kompak. Sebou má ještě Yashicu, ale fotografování na ní by byl projekt a na ten se ona necítí.

Fotoaparát bere do ruky, ale ne k výtvarnému vyjádření, ale k procesu autoterapie. Mapuje svůj pokoj a svou osobu v něm. Do okna vkládá svůj portrét z dřívějších let, jako určitý únik do doby minulé, kdy bylo ještě dobře. Fotoaparátem snímá své ruce jako symbol zachycení se; autoportrét – obraz v zrcadle je přesvědčením, že stále existuje. Odraz v okně je určitým odrazem její duše (obr. 112 – 116).

Fotografie nikdy neměly za účel stát se výtvarným vyjádřením či nějakým projektem, ale neuvěřitelně přesně vyjadřují aktuální stav mysli a duše autorky. Její hledání vlastní osobnosti a dokazování si své existence. Neznám žádný jiný soubor, který by tak neuvěřitelně hmatatelně popsal něčí stav duše. O to více je soubor zajímavý, když víme, že ho vytvořila zcela podvědomě a automaticky, za velmi krátkou dobu.

Z cyklu PCP / Hospitalizace, 2008 (obr. 112 –116)

7.4. MOTHER

„17. ledna 2010 jsem našla mámu ležet na chodbě domu, před dveřmi bytu. Nemohla mluvit, oči ji divoce těkaly. Když ji vynášeli dveřmi domu, spadla ji pravá ruka a zůstala bezvládně viset podél těla.“²⁵ takhle Libuše líčí začátek konce života své matky.

Libušina maminka, ve svých osmdesáti dvou a půl letech, prodělala masivní mozkovou příhodu. Stává se závislou. Počáteční prognóza zní, že nebude mluvit a chodit. I přesto se Libuše se sestrou rozhodují pro domácí dvacetí čtyř hodinovou péči.

První půlrok dochází k učení se, co jak zařídit, co a jak usnadnit, zkrátka vše zvládnout a skloubit; rehabilitace, logopedie, vše co alespoň trochu pomůže.

Začátkem léta se Libuše se svou matkou ocitá sama, sestra, jako už každoročně, odjíždí na dva měsíce pryč. Začíná koloběh, ze kterého nelze pryč. A tak si fotogračka bere do ruky fotoaparát a začíná svou maminku systematicky fotografovat. Jedna místnost a v ní postel, křeslo a stůl. Cesta na záchod a do koupelny. Jídlo jako středobod světa. To a ještě pár drobností, které se každý den opakují (obr. 118 – 123).

Libuše zprvu zkouší fotografovat na Canon 5D Mark II, ale relativně těžký a objemný (proti mobilnímu telefonu) aparát jí nevyhovuje, proto později přechází na iPhone.

Maminka Libuši dává svolení a nikdy nic proti fotografování nenamítá, ale zároveň se o fotografie nezajímá a nechce je vidět.

Fotogračka jako dcera výtvarnice se musí vyrovnávat s jejich společnou minulostí, hlavně dětstvím, kdy se maminka jako malířka snažila emancipovat a vždy to bylo na úkor dětí. Libuše má zvláštní pocit z dávání všeho ze sebe své matce, zvlášť když se jí toho v dětství nedostávalo. Svět se zúžil, každý den zas a znova, vše jak pře kopírák. Pocit, že svou povinnost nemá komu předat. Je to hledání a znovu nacházení jejich vztahu, vztahu matky a dcery.

Cyklus má jasný konec a tím je smrt, jen průběh nebo spíš doba trvání není známá. Fotografování pro ni se stává určitou terapií. A zároveň i procesem loučení se s blízkou osobou.

Z cyklu Mother, 2010 – 2012 (obr. 118 –123)

8. ANAMNÉSIS / ROZPOMÍNÁNÍ

Poslední kapitolu ve své práci nevěnuji dalšímu souboru Libuše Jarcovjácové, ale zvu Vás do Galerie 1. patro, kde nám autorka představuje svou výstavu (obr. 124).

Autorčino rozpomínání prostřednictvím svého archivu, nás v první části výstavy zve do let sedmdesátých a osmdesátých. Představuje nám, již známe, ale dosud nevystavované fotografie z cyklů jako je Noční směna, T-club, či portréty z romského plesu. Zároveň prezentuje i fotografie nové, více osobní, zkoumající soukromý život konkrétních osob (obr. 125 – 128) .

Lucia L. Fišerová píše : „*Vizuální jazyk těchto fotografií je místy melancholický, ale nikdy neskouzává k sentimentalitě. Lidské postavy se díky nemilosrdnému bleskovému světlu náhle vynořují z tmy, jakoby překvapeny u činností, které nemají jasný smysl, v prostorech, které nemají jasné určení. Jako noční zvířata vyrušené ve svých brlozích reagují zmateně – někdy zaujmou křečovitou pózu, jindy odvracejí tvář anebo z obrazu unikají. V neutulných, místy až odlidštěných interiérech se tyto bizarní situace svojí nevyhnutelností stávají v jistém smyslu symbolickými. Snímkům Libuše Jarcovjácové dominuje tvořivá práce s fotografickou chybou – všude přítomný odraz fotografického blesku rozzáří vyhaslou televizní obrazovku, jindy se, zachycen v kachličce nad vanou s vánočním stromkem, mění v betlémskou hvězdu. Častým komponováním do rohu místnosti žene autorka diváka do jakési slepé uličky, kde je prostor náhle uzamčen dalším obrazovým pronikáním.*“²⁶

V poslední části výstavy nám autorka představuje soubor Máma. Instalace fotografií v souvislém pásu, který připomíná filmovou smyčku, točící se stále dokola. Libuše nám zprostředkovává stereotypní život, který s maminkou zažívá.

Fišerová, ve svém textu hovoří o souboru Mother (obr. 129 – 133): „*Přesto, že jde o trochu jiný typ vizuálního uchopování s použitím čtvercového formátu, důrazem na barevnou atmosféru a posilněním osobní roviny, podstata zůstává stejná. Nenucenost až zdánlivá náhodilost snímků plně koresponduje s potřebou rozkrývání citlivých vrstev osobního života autorky poznamenaného neustálým meziprostorovým tékáním a hledáním místa osobní svobody i užitečnosti zároveň.*“²⁷

26 Lucia L. Fišerová, z textu k výstavě ANAMNÉSIS / ROZPOMÍNÁNÍ

27 tamtéž

Pozvánka na výstavu L. J. Anamnésis / Rozpomínání, 70. a 80. léta (obr. 124)

Fotografie z výstavu Anamnésis / Rozpomínání, 70. a 80. léta (obr. 125 –128)

Z cyklu Máma, 2010 – 2012 (obr. 129 –133)

9. ZÁVĚR

I was an outsider, following my instincts.

William Klein

William Klein, který se ve svém citátu nazýval outsiderem, následujícím svůj instinkt, v mnoha rysech může připomínat i některé životní etapy Libuše Jarcovjákové. Autorka díky svému osudu byla neustále stavěna do polohy toho, co stojí stranou. Jak už jsem nastínila i názvem své práce Tři kroky dopředu dva zpět, když jí život na chvíli postavil do středu dění či na jeho vrchol, tak následoval pád na okraj či možná i za něj.

To však, jak jsem mohla poznat, neplatí o jejích fotografických cyklech, které si od počátku její tvorby drží velmi vysokou výpovědní a estetickou hodnotu. A i když jsou fotografie často zkoušeny časem, nikdy nebudou působit mimo.

Cílem mé práce bylo zaměřit se na fotografie Libuše Jarcovjákové v posledních dvaceti letech, snažit se prozkoumat kousek po kousku její fotografické cykly. Myslím, že co jsem si v úvodu dala za cíl, jsem splnila, a poskytla tak ucelený pohled na její tvorbu a skrze ni i na její život v období mezi lety 1992 až 2012.

ŽIVOTOPIS

www.jarcovjakova.com

5.5. 1952 Praha

1967 – 1972 Střední průmyslová škola grafická - užitá fotografie

1977 – 1982 FAMU, katedra fotografie

od roku 1992 vyučující fotografie na VOŠ a SPŠ grafická

1994 – 1998 lektorka workshopů „Summer photographic school Baltimor - Praha“

VYBRANÉ SAMOSTATNÉ A SKUPINOVÉ VÝSTAVY

2012 Fotografický festival OFFSTATION, Plzeň, „Berlín“

2011 Fotografický festival Moravská Třebová „Berlín“

2009 Dům u Kamenného zvonu, Praha „Tenkrát na východě“ (skupinová výstava)

2008 Galerie Artistů, Brno „T- Club“ v rámci festivalu Mezipatra

2008 Galerie 5.patro, Praha „Tři kroky dopředu, dva kroky zpět“

2008 Galerie Langhans, Praha „Oni & v noci“ s Jiřím Poláčkem

2005 Galerie hlavního města Prahy a Uměleckoprůmyslové museum, Městská knihovna, Praha „Česká fotografie 20. století“

2000 Galerie Esther Woerderhoff, Paris „The Photography for the Children“

2000 Malá Galerie, Kladno „Na cestě“

1996 Le Parvis Tarbes, Pyreneje, „Libuše Jarcovjakova - Lajos Somlosi“

1999 Mladá Fronta, Praha „Cestou necestou“ s I. Fixlovou

1996 Malá Galerie, Kladno „Sny dětského pokoje“

1995 U Dobrého pastýře, Brno (skupinová výstava)

1994 Galerie U Řečických, Praha (s J.Havelkovou, P.Velkoborským a A. Kunešem)

1993 Zámecký pivovar, Kolín, 1.ročník Funkeho Kolín

- 1992 Mánes, Praha „Česká a slovenská fotografie v exilu“
- 1989 Galerie Na Chmelnici, Praha „37 fotografií“
- 1981 Klášter Plasy, “9 & 9”
- 1980 Činoherní klub, Praha „Úlety“
- 1977 Modrý pavilon, Praha „Svět cikánských dětí“

PRAMENY A ZDROJE

ROZHOVORY S AUTORKOU

11. 03. 2012: O cyklech Mother a PCP / Hospitalizace

07. 04. 2012: O životě L. J., o cyklech z kapitoly 90. léta změna doby a Levoča, romská osada, o výstavě Anamnésis / Rozpomínání se

15. 04. 2012: O cyklech z kapitoly Zátíší, Mobilelife I a II

10. 05. 2012: O cyklech z kapitoly Somewhere else

ARTIST STATEMENTY LIBUŠE JARCOVJÁKOVÉ

Animals, people , monuments

Cesty mými pokoji

Levoča, romská osada

Mobilelife I

Mobilelife II

Mother

Návrat domů

PCP / Hospitalizace

Sny dětského pokoje

Somewhere else

OBRAZOVÝ MATERIÁL

Veškerý obrazový materiál, byl použit z archivu Libuše Jarcovjácové.

LIERATURA

FÁROVÁ, Anna. *Dvě tváře. Vydání první. Praha: Torst, 2009.*

1160 s. ISBN 978-80-7215-369-5

DIPLOMOVÉ PRÁCE

HORÁZNÁ, Jitka. *Fotografka Libuše Jarcovjáková: Diplomová práce*. Opava: Slezská univerzita, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Institut tvůrčí fotografie, 2009. 87 l. Vedoucí diplomové práce Doc. Mgr. Aleš Kuneš

ŠIMÁNEK, Vít. *Romové v České fotografii od šedesátých let 20. století do současnosti: Diplomová práce*. Opava: Slezská univerzita, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Institut tvůrčí fotografie, 2003. 106 l. Vedoucí diplomové práce Prof. PhDr. Vladimír Birgus

ČASOPISY

KOVÁŘ, Pavel. *Přemety, lásky a nenávisti*. *Reflex*, 2011, roč. 22, č. 52, s. 32

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Meditace Vipassana. [online]. (Cit. dne 2012-05-15). Dostupné z :< <http://www.dhamma.org/cs/vipassana.shtml>>.

HOLANOVÁ, Tereza. *Poetika zákoutí, které se nesnažily smát do objektivu*. [online]. c2011-04-22 (Cit. dne 2012-05-16). Dostupné z :< <http://fotofestivalmt.cz/poetika-zakouti-ktere-se-nesnazily-smat-do-objektivu/>>.

HOLANOVÁ, Tereza. *Jarcovjáková: Nejraději fotím stopy lidí, prázdná hřiště a nalezená zátíší* [online]. c2011-06-02 (Cit. dne 2012-05-16). Dostupné z :< <http://fotofestivalmt.cz/jarcovjakova-nejradeji-fotim-stopy-lidi-prazdna-hriste-a-nalezena-zatisi/>>.

TEXTY

FIŠEROVÁ, Lucia, text k výstavě ANAMNÉISIS / ROZPOMÍNÁNÍ